

OVERDENKING

Een groot hemels leger, dat is wat we zien in deze schildering, die als origineel trouwens behoorlijke grote afmetingen heeft. De engelen die aan de herders verschenen in de velden van Bethlehem hebben zich in deze schildering verplaatst naar de geboortestel, ze stromen de stal binnen.

Als deze voorstelling u bekend voorkomt, dan kan dat kloppen, Kerst 2020 stond dit ook op de voorkant van de liturgie. Dat was het eerste Coronajaar en waren er allerlei beperkingen, -wat lijkt dat al lang geleden. We konden hier toen niet in de kerk allemaal samen naar kijken en dat kan nu gelukkig wel.

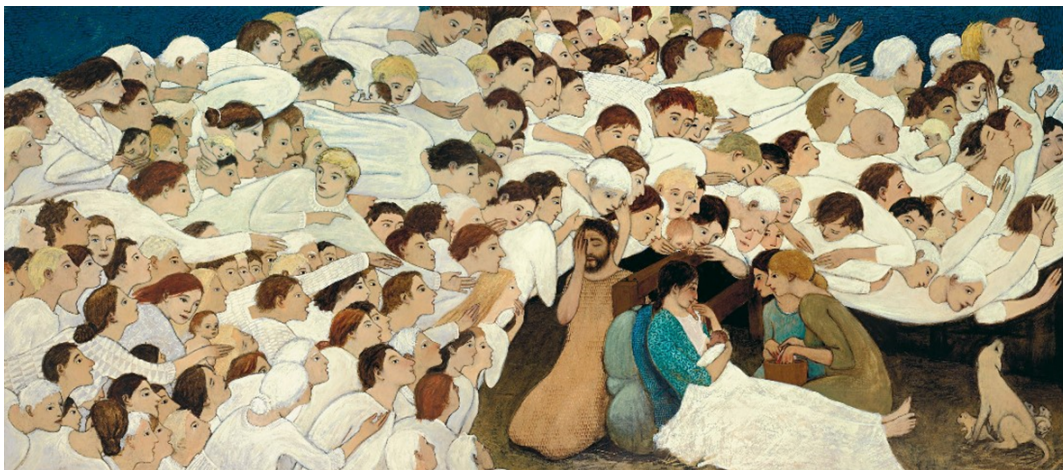
Ook toen had ik op de liturgie als titel van dit schilderij *De geboorte van Christus* vermeld, want zo staat het op de site van Kerk en Kunst waar ik het tegenkwam, maar nu ik er wat dieper indook ontdekte ik pas dat dit niet helemaal klopt, zo heet het niet. Het heet simpelweg *Geboorte*.

De schilder, Brian Kersisnik, een hedendaagse Amerikaanse kunstenaar, vertelt dat hij het schilderij deze naam heeft gegeven om te benadrukken hoezeer de geboorte van Jezus lijkt op de geboorte van ieder kind.

Of het nu in Nederland geboren wordt of in Moldavië, Gambia, Oekraïne, Syrië, Israël of Gaza. Hoe verder de omstandigheden zijn, gunstig of uiterst moeilijk, ieder kind komt ter wereld met zweet en bloed, met onzekerheid, spanning en moeite -iedere geboorte heeft iets overweldigends.

Jozef is er nog helemaal door van slag, hij staat daar in zichzelf gekeerd, en slaat zijn ene hand voor zijn ogen. Dat zal zeker ook met de moeilijke omstandigheden te maken hebben waarop dit kind ter wereld komt: een volkstelling door de overheerser, geen plek, vader onbekend. De twee vrouwen op het schilderij zijn vroedvrouwen, die geholpen hebben bij de geboorte (vandaar die tas), die heeft de schilder erbij bedacht, want zo zegt hij, er moeten wel vrouwen zijn geweest daar in de stal, want waar een kind geboren wordt zijn vrouwen nooit ver weg. Zij glimlachen, ze stellen de beduusde Maria gerust en vol nieuwgierige bewondering buigen ze zich naar de pasgeborene toe.

De plaats van de dieren in de stal, de os en de ezel, die trouwens ook pas later aan de Bijbelse vertelling zijn toegevoegd, wordt hier ingenomen door een moederhond en haar puppies. Omdat de schilder zelf zo veel van honden houdt en de hond het symbool is van trouw en toewijding.

De hond is de enige op het schilderij die acht slaat op het hemelse leger dat zich achter en boven de ouders en hun kind ophoudt. Daarover zegt de schilder: Bij de geboorte van mijn eigen kinderen had ik sterk het gevoel dat de hemel even heel dichtbij kwam; dat er liefdevol op ons werd neergezien door gestalten als die van engelen, of misschien ook wel ons voorgelacht, het ongrijpbare nog steeds aanwezige verleden, - als een wolk van getuigen schilderde hij dit.

Ik moest zelf eerst lang kijken naar deze gestalten om te kunnen bepalen of het nu mensen zijn in witte kleren of engelen. Het zijn zeer menselijke figuren, met af en toe zo iets als een vleugel, je ziet zowel mannen als vrouwen, en verrassend genoeg komt er hier en daar ineens ook een babyhoofdje om een hoekje kijken. Ze drommen samen, allemaal nieuwsgierig en opgewonden, en sommigen maken wijzende gebaren: kijk, kijk, daar, daar is het!

Dat alleen die hond de hemelse machten opmerkt verklaart de schilder zo: Vaak worden wij zo bevangen door zorgen, bekommernissen, door de angst: hoe moet het allemaal verder (hier vooral in Jozef verbeeld) dat we de hemel, die toch zo dichtbij ons is, niet zien.

Ik vind dit een prachtig schilderij, ik word er op de een of andere blij van. Of dat nu komt door die gestalten die zo mooi en gracieus zijn; kijk naar de ogen, de handen, en de bewegingen, dat golvende en stromende, of door de manier waarop ze allemaal gefocust zijn op een en hetzelfde: het wonder van deze pasgeborene. Maria, met haar mooie blauwe vestje, die daar zo stevig op de grond zit, de benen voor zich uitgestrekt op de grond, haar ene arm als een beschermende boog om haar kind heen, de andere naar achteren gebogen om Jozefs hand vast te pakken. Jozef die is neergezakt in wat zowel lijkt op ontzetting als de concentratie van een gebed en die met zijn rechterhand Maria en via haar ook het kind lijkt te willen beschermen. De twee vrouwen die in hoe ze zich naar Maria en het kind toebuigen een tweede, iets wijdere beschermende boog vormen.

Geboorte. Dat is hier even het enige dat ieders aandacht gevangen houdt. Een kind is ons geboren, een zoon is ons gegeven. Geboorte, het begin van een geheel nieuw leven, dat er eerder zo nog niet was.

Hannah Arendt, een 20^e eeuwse joodse filosofe heeft heel haar filosofie opgebouwd rond het begrip geboorte. Meer dan door onze sterfelijkheid worden wij volgens haar bepaald door wat zij onze geboortelijkheid noemt.

Wat we allemaal met elkaar delen is dat we eens als klein kind geboren zijn, uit twee mensen voortgekomen, maar toch weer als een volstrekt nieuw, uniek, eigen persoon. Hannah Arendt, zelf geworteld in het joodse denken, was diep onder de indruk van het geboorteverhaal in het evangelie en het schijnt dat het dit verhaal van de geboorte van Jezus was dat haar op het idee bracht om haar denken op te bouwen rondom het idee van geboorte. Die betekent dat het leven steeds weer opnieuw kan beginnen, de toekomst zich opnieuw kan openen voor het goede

Met Kerst vieren wij die geboorte. Niet alleen de geboorte van die ene mens Jezus die gekomen is en ook weer gestorven. Waar wij vandaag bij stil staan is niet enkel zijn komst als tijdelijke aanwezigheid op deze wereld, hoe veel goeds die ook heeft gebracht.

Kerst is het feest van de geboorte van een mogelijkheid, die in deze mens werkelijkheid geworden is. Het wonder van een van het begin tot aan het einde volgehouden liefde. Het teken dat het kan, ondanks alles, deze wereld en de mensen liefhebben. Ondanks alles wat deze liefde naar het leven staat, de duistere machten die deze bedreigen, machten die zich in Jezus' tijd deden gelden was en zich in onze tijd sterker dan ooit lijken te manifesteren.

Wat deze schildering mij zegt is -en ik denk dat dit het is dat mij blij maakt: de hemel is er wel, die is achter ons en om ons heen, engelen en mensen die het goede zoeken en brengen, menselijke gestalten, die zijn er wel, ze zijn er zelfs in grote getale. Ze komen ons rakelings nabij.

Maar zien we ze ook? Of sluiten we ongewild de hemel en zijn de boodschappers, de scheppende, levende kracht die van God komt, buiten - uit angst en bezorgdheid? Een wolk van getuigen maakt ons hier attent op het adembenemende geheim van geboorte, op de kostbaarheid van het leven. En roept ons op om ons te laten raken door die scheppende kracht van God, om de Liefde van God te ontvangen en te verwelkomen, nog zonder te kunnen overzien waar dat toe leiden zal.

Laten we nog even onze blik richten op Jozef, die zich in het centrum van het schilderij. Met zijn ene hand voor zijn ogen, in schrik, - Oh God wat komt er allemaal op ons af-, en de andere verbonden met Maria en haar kind, in overgave. Kijken wij op dit moment niet met dezelfde ontzetting naar onze wereld: God, wat gebeurt er allemaal, hoe moet dit aflopen? Willen wij ook niet regelmatig de handen voor onze ogen slaan? Maar Jozef houdt zijn andere hand vrij, en strekt die uit om zich te verbinden met het wonder van het leven, dat te koesteren, te beschermen, en te eren. Halleluja!

